

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15, Kânunuevvel, 1929. Sayı:145

YAZILAR VE YAZANLAR

Cuma pazar tatili
Hanım elinin kudreti
İsmet Paşanın nutku
Fransada iktisat
meclisi
Türk eserleri

*İhsan
Cevat*

*A. Emrullah
Nurettin*

Yolcu duygu ve
görüşleri
Ankara
Mazeppa
Hayat ve neşriyat

*Cevat
Celal Esat
Seniha Sami
Hikmet Şevki*

Müşahabe:

Cuma ve Pazar Tatili

Cuma ve Pazar tatili meselesi arasına gazetelerimiz sütunlarını işgal etmektedir. Kendileriyle iktisadî, siyasî ve içtimâî münasebetlerde bulunduğumuz garp âlemi, tatilini Pazara hasrettiği halde bizim tatilimizi başka bir günde yapmamız vaziyette bir aykırılık husule getirmektedir. Bilhassa ecnebî iktisadî müesseselerle sıkı bir temas muhafazasına mecbur olan iktisadî müesseselerimizin bu vaziyetten zarar gördükleri muhakkaktır.

Şunu kaydetmek isterimki bizde eskidenberi hafta tatili mes'elesi dinî bir mes'ele şeklinde telâkki olunmamıştı. Cuma gününün tatile hasrını istilzam eden hiç bir dini kayıt yoktu. Tatil mes'elesi ötedenberi bizde sırf içtimâî bir mes'ele mahiyetini haizdi. Hatta dükkân ve mağazaların Cuma günleri kapanması bile garp ile temastan sonra duyulmuş bir ihtiyacın neticesidir. Bazılarının zannı hlâfına olarak resmî dairelerimizin tatil gününün Cümaya tesadüf ettirilmesi

de eski değil yeni bir usuldür. Tarihlerimiz tetkik edilirse Tanzimattan evel Devlet dairelerinin Cümadan başka günlerde tatil edildiği görülür. Ezcümle Lutfü Tarihi 1247 (1831) senesi vukuatını kaydederken: « Ol vakit Babiâli ile bazı devairi resmiyenin tatilleri Perşembe ile Pazar günleri idi. » (1) diyor.

Lûtfü Tarihi 1246 (1833) senesi vukuatı arasında: « Eskidenberi Babıdefterinin Pazartesi ile Perşembe günleri haftada iki defa tatili mutad idi. Bir aralık tatil yalnız Pazar günlerine tahsis olunmuş idi. Mes'elei mısriye meşagili tatili bütün bütün tatil etmiş ise de meşagilin bertaraf olması münasebetiyle haftada bir defa Perşembe günleri Babıdefteride tatil icra olundu. » (2) diyerek resmî dairelerimizin Cümadan başka günlerde de tatil edilmiş olduğunu anlatıyor. Aynı eser, 1252 (1836) senesi vukuatını kaydederken de aynı mes'eleye dönerek: « O tarihe kadar

Babiâlide hafta içinde tatil için yevmi mahsus olmayup beher gün Babiâli açık bulunmak adet idi. Hazaini şahane memurlarının haftada bir gün tatilleri var idi. Buna kıyasen Babiâlide dahi Perşembe günleri tatil edilmesine karar verildi. Huzuru sadri azamide tertip oluna gelen divanı deavii şeriyenin yevmi mahsusu olan Perşembe günleri tatil münasebetiyle Salıya tahvil olundu, » (3) diyor.

Tanzimat devrine de yetişrek 1265 (1849) ve defat eden Ket-huda zade Arif Efendi hakkında yazılmış olan « Menakibi Ket-huda zade » atlı eserde Arif Efedinin babası Rumeli sudurundan Sadık Efendiden bahsedilirken: « Aslından aklâm ve devairi sairede Cuma günü tatili yokmuş. Hatta Cuma namazına bile Şeyhülislâmlar ve kazaskerler gidemezler, masalihi ibat ile iştigal ederlermiş. Ta ol zamane dekki Müşarünileyh Sadık Efendi Rumeli kazaskeri iken kazasker-

[1] Cilt 3, S. 173.

[2] Cilt 4, S. 100.

[3] Cilt 5, S. 55.

Yolcu duygu ve görüşleri:

Amsterdam

Yazan : Cevat

Şimal şehirlerinin ziyaretçiler üzerinde garip bir tesiri vardır. Ben ne zaman büyükçe bir Şimal şehrine gitsem teklifli ve etikete çok düşkün bir zatın huzuruna girildiği vakit doyulan hisse benzer bir haleti ruhiye içine düşerim.

İlk anlarda kendimi içimin sıcaklığıyla ısıtmağa çalışırım. Hele yalnız olursam bu hisse bende adeta daüssıla dercesine çıkar: Amsterdama yaklaşırken de aynı hissin altında zebun kalmağa başlamıştım. Gene yabancılik ve görüşülecek bir insan buluncıya kadar gene kimsesizlik içi ne çökecekti.

Kendi içimdeki bu kurtla uğraşırken tren büyük aydınlık bir istasyon'a girdi. İstasyonun geniş merdivenlerinden inerek bu şehrin toprağına ayak basınca bu histen bende eser kalmadı. Güya bu hiç bilmediğim beldede can çığır bir çok sevgililer beni bekliyormuş gibi hiç bir şeyi yadırgamadım. İlk anlarda tahlil edemediğim bu halin sebebini şehirden dönerken keşfettim. Şehirlere girilen istasyonlar ekseriyetle pek geniş olmıyan meydan veya caddeler üzerindedir ve bu istasyonların etrafında kesif bir iş hayatı vardır. Bunlar yorgun seyyahın gözünü ve gönlünü yaralar. Amsterdamın büyük istasyonu ise çok geniş bir meydanın kenarına kurulmuş, Trenden çıkan seyyahın bu füşat önünde kalbi ferahlıyor.

İnsan etrafında dünyanın her kıtasına, adı işitilmemiş memleketlerine gönderilecek bin bir çeşit eşyayı hazırlamağa mahsus olan depoları bir an için görmeyor. Yalnız Hollanda için çok karakterisik bir timsal olan (Seyri sefain) binası insanın karşısında bir abide gibi yükseliyor ve seyyahı bu denizci kavım namına selamlıyor. Hollanda gibi bir memleket ve Amsterdam gibi bir şehir

için seyri sefain binasına bundan münasip bir yer daha bulunmaz. Bir kuş bakışla bu şehiri gören bir yazıcı için okuyucunun gözü önünde bunu canlandırmak çok güç bir iştir. Bunun için bende yalnız bir kaç karateristik tarafına dokunarak geçeceğim.

Amsterdam bende çok garip bir his uyandırdı. Adeta cenubun Venedigile vasatı Avrupanın intizam ve temiz-



Hollanda köylüsü

İliğile meşhur Berlin ve Harburgun hırmalı faaliyetinden müşterek güzel bir şehir meydana getirilmek istenilmiş. Kanallar ve sed'ler kenarına yapılmış evler birini, geniş temiz caddeler diğerini, liman ve gemi faaliyeti de üçüncüsünü hatırlatıyor. Bu şehre şimalin renk ve karakterini de tülalar veriyor. Amsterdamı görünceye kadar tuğlanın bu kadar güzel ve canlı bir inşa malzemesi olduğunu düşünmemiştim. Hatta mektep sıralarında talebe iken okuduğum muallimken o üttüğüm tarih sahifelerinde daima yarı inandığım bir şey vardı:

(Babililer Fratt sahilinde taş bulunmadığı için sraylarını ve kalelerini tuğladan yapılmış.) İşte bu cümleye ve fikre bir türlü inanmazdım. Ben tuğlayı keşp için bir parça daha dayanıklısı bir cinsi telekki eder ve bu malzemeden güzel ve dayanıklı bir bina meydana getirilebileceğine akıl erdiremezdim. Hollandayı ve bilhassa Amsterdamı gördükten sonra bu tarihî hakikete iman ettim.

Tuğladan mabet ve saraylar yapılmış ve asırlar bu tuğlaların renk ve cazibesini artırmaktan başka bir şey yapamamış. İşte Amsterdamın; Hollanda, Renaissance'ına ait binalarından biri olan büyük müze, işte modren mimarının şaheseri olan yeni binalar.

Üç asır evvel 105000 nüfusu olan bu şehrin ahalisi bir asır evel takriben 200 bini bulmuş, bu günde bu güzel beldenin mesut sakinlerinin miktarı 750 bin kadarmış. Bu kadar kısa bir zamanda böyle feyizli bir artma rakamı göstermek pek az beldelelere nasip olmuştur.

Şimal memleketlerinin hususiyetlerinden biri de şehir idarelerinin vatandaşlarının her çok ihtiyaçlarını kendi lerinin temin etmesidir. Hoca olduğu için en ziyade mektep işlerini ve rakamlarını öğrenmeğe çalıştım. Amsterdam belediyesi yalnız ilk ta sil aşındaki çocuklar için 355 mektep açmış ve bunlar'la 60 bin çocuk okutuyor. Meslek mektep'lerine yaptığı büyük yardımın yanında idame ettiği 16 liseyi insan ilk bakışta çok ehemmiyet iz bir rakam gibi görüyor.

İki Darülfünunu olan bu şehrin birisi belediyenin imiş ve sanırım ki Amsterdam'dan başka Avrupada başlı başına bir darülfünunu idame eden başka belde yoktur.

**Köylü çocuklar**